Tarih ve Edebiyat Üzerine İlk Örneklerden Biri: Samsatlı Lukianos*

Tarih, insan tarafından üretilmiş bir zamandır. İnsan tarihte, tarih de insanda yaşar. Tarihi bilinç üretir, yine bir bilinçte yaşar ve yine bir bilince ulaşmak için vardır. Doğadaki sessiz akışı tarihe çeviren, insan bilincidir. Akışın tarih olabilmesi için bilincin elinden ve tanıklığından da geçmesi gerekir. Değerleri ortaya koyan, onu iyi kötü, doğru, yanlış gibi nitelemeleri ile ortaya koyan da insandır. Bu nedenle insan, tarihle ve kültürle kuşatılmış durumdadır. Tarih ancak bu özgür, bilinçli ve değeri olan varlık için ve ancak ondan dolayı ve yine ona yönelik vardır. İnsanın olmadığı yerde tarihten, tarihin tanıklığından da söz edilemez. İşte bu açıdan bakıldığında tarih, bilincin yaşadığı zamandır. İnsanın bir tarihi olması, onu diğer varlıklardan farklılaştırır. İnsan zamanı yaşayıp geçmez, zaman içinde kendini de biriktirir. Onun için geçmişten doğru sürekli bir akış vardır; bir yandan bu süreklilik içinde yaşar, bir yandan bu sürekliliği kurar. Her bir birey, güçlü ya da zayıf, bu akışın içinde yer alır, bu akışın bir parçasıdır; bu akıştan katkı alır ve ona katkı sunar. Bilim olarak tarihe ilgi duymayabiliriz, ancak bir varoluş alanı olarak tarihin içinde yaşarız; onu inkar etsek de ondan kurtulamayız. Varoluşumuz, nerde olursa olsun, tarihin ürünüdür. Tarih neredeyse benim kim olduğuma, nasıl birisi olacağıma cevap verir, özgürlüğümü ve tercihlerimi belirler. Sorularıma tarih içinde bir cevap bulabilirim. Tarih, hava gibi kuşatır beni. Ondan habersiz olsam da, ayrı değilimdir hiçbir zaman.

Tarih ve edebiyat, her ikisi de bir "yaşantı" ve "yaşanmışlık" üzerinde birleşir. Hem tarih, hem de edebiyat, insanın yeryüzündeki varoluşunun ifade aracıdır. Tarih de edebiyat da öykü anlatmayı seven türlerdir. Biri olmuş, diğeri olması muhtemel öyküleri anlatır. Ayrım noktası, öykünün gerçekliğinde gizlidir. Olmuş da olsa, olması muhtemel de, fark etmez: her ikisinde de insanın varoluşu aydınlanır, insan nedir, ne yapar ve nasıl yaşar sorusunun cevabı ortaya çıkar. Tarihin bir bilgi değer vardır, ama edebiyatın da bir bilgi değeri vardır. Tekil olayları, tek bir defada olup bitmiş, bir daha asla tekrarlanmayacak olayları ele alır her ikisi de. Zaman içinde tekrarlarla sürüp giden ise insanlığın varoluş durumlarıdır. Benzer gibi görünse de asla birbirinin aynısı değildir hiçbir zaman. Tek tek hadiselerden genel ilkelere, kuramlara ulaşılmaya çalıştıklarında felsefe ve sosyoloji haline gelmeye de başlarlar. Tarih ve edebiyatı konuşmak, bir bakıma gerçeklikle edebiyatı konuşmak olacaktır. Zira tarih demek, bir bütün olarak "yaşanan gerçeklik" demektir. Yalnız, gerçeklik yazarın zihninde nasıl yeniden kurulur, nasıl yeniden bir form kazanırsa ve bu şekilde "türsel dönüşüm"e uğrarsa, aynı şekilde yaşanan gerçeklik olan tarih de böyle bir dönüşüme uğrar. Bu dönüşümden sonra artık kimse onu tarih olarak bilgi ve gerçeklik değerinden ötürü okumaz, edebiyat eseri olarak, estetik niteliğinden dolayı okur. Bu noktada onun "gerçeklik değeri" tartışma konusu olur. Onun sanatçısının imgelem evreninde dönüşüme uğraması kendisini gerçeklik boyutundan ziyade tasarım boyutuna yaklaştırır. İşte bu noktada başta epistemolojik ve etik olmak üzere pek çok sorun konuya eşlik eder.

Aşağıda Lukianos'un, K. Kilburn'ün sekiz ciltlik Lukianos çevirisinin VI. kitabında *How to Write History* başlığı ile yer alan, Nurullah Ataç'ın *Lukianos'tan Seçmeler I-II-III* adıyla Kültür Bakanlığı Yayınları arasından çıkan derlemesinde de kısmen çevirisini bulabileceğimiz *Tarih Nasıl Yazılmalı* başlıklı eserinde tarih ve edebiyat ilişkisinin nasıl ele alındığı konusu irdelenecektir. Lukianos'un bu çalışması, tarih ve

* Taşdelen, V. (2014). Tarih ve Edebiyat Üzerine İlk Örneklerden Biri: Samsatlı Lukianos. *Bizim Külliye*, , Sayı 60, ss. 19-24.

edebiyat arasındaki ilişki konusunu ilk ele alan ve konuyu sorunsallaştıran çalışmalardan biri olarak görülebilir. Bu makalede cevap aranacak soruları şu şekilde ortaya koyabiliriz: Tarih ve edebiyat arasında nasıl bir ilişki vardır? Lukianos, konuyu nasıl ele almış, nasıl sorunsallaştırmış, nasıl bir yaklaşım sergilemiştir?

1. Tarih ve Edebiyat

Sadece şimdiki zaman ya da gelecek değil, geçmiş de insanın ilgi ve merak konuları arasında yer almıştır. Yazının bulunuşundan önce de sonra da, rivayete dayalı olarak geçmiş hadiselerin anlatılması, bu şekilde gelecek kuşaklara aktarılması, hem tecrübenin hem de geçmiş olayların bir aktarımı olarak, bilgilendirici, eğitici ve eğlendirici bir ifade biçimi olmuştur. İlkçağ felsefesinde, tarihsel bilginin konumu, insanın yapıp etmelerine ilişkin bir rivayet olarak şiirden sonra gelmiştir. Bunun en önemli gerekçesi yalnız bu bilgiyi elde etmedeki rivayet ve söylenti değil, bizzat tarihin kendi doğasından da gelir. Zira tarihsel bilgi tekil ve rastlantısal hadiselere ilişkin, gelip geçmiş bir durumu yansıtır. İlk çağ felsefesinde üç tür bilgi öne çıkar: *theoria*, *emperia* ve *historia*. *Theoria*, aklın, *Emperia* yaşantı, deney ve gözlem, *Historia* ise geçmiş zamana, geçmiş olaylara ilişkin bilgidir. Platon, düşünülebilir evrenin *episteme*'sini, algılanabilir evrenin *doxa*'sından üstün görmüştü. *Historia*'nın bilgi değeri, "tekil" ve "rastlantısal" karakterinden dolayı daha alt düzeyde görülmüştü. Gerçek bilgiyi tümelin bilgisi olarak gören, *Organon*'da bu bilgiye ulaşmanın yollarını araştıran Aristoteles, *Poetika*'da, şiiri, tümel konuları ele alışı açısından tarihten daha felsefi olduğunu söylerken bir bakıma historia'ya yüklenen bilgisel değeri açısından Platon'un yaklaşımını sürdürmüştür. İlk çağdaki bu tarih algısına karşın, yine de tarih yazıcılığının parlak örnekleri ortaya çıkmıştır. Heredot, Tukidies ve Kesenofenes gibi yazarlar, kendi dönemlerinin hadiseleri yazarak tarih yazımcılığının ilk örneklerini vermişlerdir.

Tarih düşüncesi, ilk kapsamlı açılımına Hıristiyan düşünce geleneği içinde bulmuştur. İlkçağ felsefesindeki döngüsel zaman anlayışı yerine, Hıristiyanlık Ademi'in cennetten düşüşü ile başlayan bir zaman ve tarih anlayışı ortaya koyar. Artık burada döngüsel zaman anlayışının aksine başlangıcı olan ve belirli bir ereğe doğru ilerleyen çizgisel, gelişimci bir zaman anlayışı ortaya koyar. Augustinus'un tarih felsefesi bu kaynaktan beslenir. Buna göre, yeryüzüne düşüş tarihin de başlangıcını oluşturmuştur.

Tarihin bir yazım türü olmaktan çıkıp bir bilim olarak temellendirilmesi, bir bilgi türü olarak epistemolojik bir zemine oturması İbn Haldun'a, oradan Vico'ya kadar gelir. İbn Haldun *Mukaddime*'de tarihi, "milletler ve kavimlerin birbirinden nakil ve rivayet edegelmekte oldukları ilimlerdendir." diye tanımlar. Şöyle der: "Tarih, insanların ve kavimlerin hal ve durumlarının nasıl değişmiş olduğunu, devlet sınırlarının nasıl genişlemiş, kuvvet ve kudretlerinin nasıl artmış bulunduğunu, ölüm ve yıkılma çağı gelinceye kadar yeryüzünü nasıl imar ettiklerini bize bildirir. Bu, tarihin zahiri manasıdır. Tarihin içinde saklanan mana ise incelemek, düşünmek, araştırmaktan ve varlığın (kainatın) sebep ve illetlerini dikkatle anlamak ve hadiselerin vuku ve cereyanının sebep ve tertibini inceleyip bilmekten ibarettir. İşte bundan dolayı tarih şereflidir ve *hikmetin* içine dalmıştır. Bundan ötürü tarih, hikmet = felsefe ilimlerinden sayılmaya layıktır" (İbn Haldun, 1988: 4-5).

Vico'nun, "insanın kendi yaptığı ve ürettiği dünyayı doğal dünyadan daha iyi bilebileceği" yaklaşımı, İbn Haldun'un öncü çalışmasından sonra belirli bir yöntem fikri etrafında sosyal bilimlerin zeminini oluşturmuştur. Bunun devamında Alman kültür ve felsefe tarihi içinde, Kant'tan Hegel'e, Hegel'den Schleiermacher'e, Schleiermacher'den Herder'e, Herder'den Ranke'ye, Humdolt'a tarihin her zaman önemli bir yeri olmuştur. Bunun temel gerekçesi, insanın kendini anlama çabasıdır. İnsan bir diğer insanı niçin anlamak ister, sorusu Dilthey'da, "çünkü başkasının yaşam deneyimleri bizi zenginleştirir" diye karşılık bulur. Alman kültür ve düşünce geleneğinin tarih üzerindeki odaklanma noktası, tarihin "tecrübe" yönü üzerine olmuştur. Geçmişi bilmek, sadece bir meraktan kaynaklanmaz. Geçmişi iyi bilirsek, geleceği de iyi inşa edebileceğimiz yönünde örtük bir "yarar"ı da var sayar. Buna göre geçmiş insan başarı ve başarısızlıklarının biriktiği bir alandır. Geçmişin deneyimini bize sunan tarihin anlamı, geçmişi araştırması kadar geleceğe de ışık tutmasıdır. Buna göre tarih geçmişin başarılarının tekrarlanması ve başarısızlıklarından korunulması yönünde bir çabadır. Tarihi bilirsek geçmişin başarılarını yeniden üretme ve başarısızlıklarından kaçınma imkanı buluruz.

2. Lukianos'un Tarih ve Edebiyat Anlayışı

Lukianos, M.S. 125 yılında bugünkü Adıyaman sınırları içinde bulunan, dönemin Komegene Krallığına bağlı Samsat'ta doğmuştur. 14 yaşına kadar burada yaşamış, daha sonra İonya'ya oradan

İtalya'ya, Mısır'a, oradan da Atina'ya geçmiştir. O, bilgeliğin bir tür seyyahlık olduğunu, özellikle ulaşımın ve iletişimin çok sınırlı olduğu eski zamanlarda seyahati göze alamayanların bilgelik halkasına katılamayacağını iddia edenler için iyi bir örnektir. Lukianos, retorik eğitimi almış, rapsodluk yapmış, oyunlarını ve düz yazılarını Grekçe yazmıştır. Eserlerinden seçmeler ilk kez 1449 yılında Floransa'da yayımlanmıştır. Günümüze yetmiş civarında eseri kalmıştır. Eserlerinde hiciv ve ironi fazladır. Birçok eserinde felsefi temalar yoğunluktadır. Gelmiş geçmiş en önemli ironistlerden biridir. Batı uygarlığının ilk novelistlerinden biri olarak da kabul edilmektedir. Ama onun özgün yanları sadece bunlarla sınırlı değildir. *Gerçek Hikaye*'de, nesir tarzında kurgusal bir tarz dener. Bilim kurgu türünün ilk örneği sayılabilecek şekilde Aya ve Venüs'e yapılan yolculuklardan ve gezegenler arası savaşlardan söz eder. *Ölülerin Konuşmaları, Tanrıların Diyalogları*, *Gerçek Hikaye* gibi ünlü eserleri vardır.

Lukianos, edebiyat eserinde "kurgu" ve "gerçek" üzerine düşünmüş birisidir. Tarihsel bilgide kurgu ve gerçek konusu onu, tarihin nasıl yazılması gerektiği sorusu ile karşı karşıya getirmiştir. Tarih yazımında gerçekler mi, yoksa yazarın hayal gücü mü konuşmalı? İşte bu soru, tam da edebiyatın ve tarihin kesişme noktasını oluşturmaktadır. Bir anlatı, nasıl olursa tarih, nasıl olursa edebiyat olur?

Kurgu ürünü olan eserlerinden birine *Gerçek Hikaye* ismini vermesi de bunun bir ifadesi olarak görülebilir, ama diğer yandan onun ironist yaklaşımını da örnekler. Lukianos'un tarih yazımcılığı konusunda görüşler öne sürmesi, tarih yazımcılığı konusunda irdelemeler yapması, kendi dönemi açısından oldukça önemli ve filozofluğunu verimli örneklerinden biri olarak görülebilir. Bir yazar-filozof olarak Samsatlı Lukianos'un eserlerindeki özgün yönlerden biri de tarih yazımcılığı konusunda ortaya koyduğu felsefi ve yöntembilimsel görüşlerdir. "Tarih Nasıl Yazılmalı?" başlıklı yazısına baktığımızda bu konudaki görüşlerine ulaşabiliriz. Lukianos, tarihin insan varoluşu açısından taşıdığı değer konusuna değinmez, tarihin anlamının ne olduğunu sorgulamaz. Çalışmasında yalnız, tarihin nasıl yazılması gerektiği konusu üzerinde durur. Görüldüğü kadarıyla Lukianos, tarihi şiir gibi edebi bir tür olarak görür. Kendi zamanını bu türün revaçta olduğu bir dönem olarak görür. Yaşanan bazı savaşlardan, yenilgi ve zaferlerden sonra insanlarda bir tarih yazımcılığı merakı başlamıştır. "Baksana yazarlarımızın hepsi de birer Thukiydides, birer Herodotos, birer Xnephon kesildiler" diyerek durumu açıklar (Lukianos, 1999: 387). Bu açıklamalar, Lukianos'un döneminde tarih yazımcılığın öne çıktığını, yazarların tarihi konuları anlatmakta gönüllü oldukları anlaşılıyor.

Lukianos tarih yazımı derken daha çok savaşların, beraberinde ortaya çıkan toplumsal olayların anlatılması konusunu anlar. Konuya daha çok yöntemsel açıdan ilgi duyar. Onu tarihle yöntemsel açıdan ilgilenmeye iten husus, "Tarih nasıl yazılmalıdır?" sorusudur. O, bu soruyla kendi zamanındaki tarih yazımcılığına eğilir, ama konuyu felsefi bir düzeyde ele almaktan da geri kalmaz. Bu anlamada konuyu, sadece kendi zamanının bir sorunu olarak değil, evrensel bir sorun olarak da ortaya koyar. Amacının tarih yazıcılarına, "çorbada tuzu olsun diye" birkaç küçük öğüt vermekten, birkaç kuralı hatırlatmaktan ibaret olduğunu söyler. Neşeli ve dalgacı söylemini burada da sürdürür: "Ama çorba piştikten sora ille benim de adım anılsın diye tutturmam: Bir tutam tuzun lafı mı olur?" diye takılmalarını ve temel ironik üslubunu sürdürür (Lukianos, 1999: 388)

Lukianos'un kendi zamanına ilişkin olarak yakındığı konu, tarih yazıcılığının hafife alınması, bu işe pek yalın, pek kolay bir iş, sanki aklına geleni söyleyiveren herkesin yapabileceği bir iş gözüyle bakılmasıdır. Ama işin aslı öle değildir. Tarih yazıcılığı kolayca, emeksizce başarılıverecek bir konu değildir. İyi bir tarih çalışması, yazın türlerinin en çetinidir, çalışanların uzun ve derin düşünmelerini gerektirir.

Lukianos, bir öğütçü olarak (çünkü kendisini öyle görür) kendisini iki konu ile görevli görür. Bunlardan ilki erdemler (meziyetleri), diğeri de hataları, kusurları bulup ortaya çıkarmaktır. Kötü tarihçilerde görülen hatalar, beceriksizliklerinden kaynaklanan anlatım bozuklukları, dağınık ve kusurlu söyleyişleri bir yana bu konudaki belli başlı hatalar, Lukianos için şunlardır: Gereksiz, abartılı övgü ve yergi bu kusurların başında gelir. Tarih yazarken kendi önderlerini, komutanlarını övmeye, düşmanlarını yermeye, kötülemeye, yerin dibine geçirmeye çalışırlar. "Oysa tarih ile övgü arasında yalnız küçük bir çit yoktur, koskoca bir duvar vardır. Övgücü ancak övmeyi, övdüğü kişiyi eğlendirmeği, hoşnut emeği düşünür, ereğine ulaşmak için yalana başvursa da olur. Ama hekim oğullarının dediğine göre soluk borusu nasıl bir damla suyu dahi almak istemezse bunun gibi tarih de en küçük yalanı götürmez" (Lukianos, 1999: 389). Lukianos, şiirin ve tarihin doğalarının birbirinden farklı olduğunu düşünür. Şiir hayalle, özgür bir şekilde kurgulamaya ve anlatmaya dayanır. Şairler bir kahramanı anlatırken öve öve göklere çıkarırlar, tarihçiler ise yalnızca gerçekleri yazarlar, anlatılarında gerçeklere bağlı kalırlar. Tarihin, şiirin yöntemini kullanarak hayale dayalı bir anlatımı benimsemesi, aşırı abartma ve yergi ifadeleri kullanması, kısaca

gerçeklerdeki güzellik, hakikat yerine sözdeki güzelliğe yönelmesi, onu kendi doğasından uzaklaştıracak, sahte, kurgusal ve yalan yanlış bir anlatım biçimine dönüştürecektir.

Şiirin kuralları ile tarihin kuralları birbirinden farklıdır. Şiirin dili sanatsal bir dildir, görkemli ve süslü bir dildir. Abartır, yüceltir veya kötüler. Şiir tam bir özgürlük içinde olmayı, şiiri hayal ve kurgu ile istediği gibi kurmaya yetili iken, tarih alanında, "olup bitene bağlılık" esastır. Tarihçi şair gibi istediğini istediği gibi yazamaz, olaylara eklemelerde ve çıkarmalarda bulunmakta özgür değildir. Zira "tarih en küçük yalanı bile götürmez" (Lukianos, 1999: 389). Tarihin dili güzel söylemeyi amaçlayan sanatsal bir dil değildir. Şiir güzel söylemeye, tarih gerçekleri olduğu gibi söylemeye yönelir. Denebilirse şiirin hakikati sözdeki güzellikte, tarihin hakikati ise hadiselere bağlılıkta ortaya çıkar. Dolayısıyla şiir güzel söylediği, tarih de gerçekleri söylediği zaman amacına ulaşmış olur. "Demek ki şiirde aranacak "erdem"lerle tarihte aranacak olanları birbirinden ayırmak, şiirin bezekleri sayılan masalın, övgünün abartmalarını (mübalağalarını) tarihe sokmaya kalkmak çok büyük bir yanlışlıktır. Çınar gibi gürbüz, etleri sert bir güreşçiyi bir yosmanın al giysileriyle donatır, yüzüne üstübeç çalarsan ne olur? Söyle Herakles aşkına! Gülünç etmez misin? Onuru bir paralık olmaz mı o güreşçinin?" (Lukianos, 1999: 390).

Peki, güzel işler övülmeyecek midir? Lukianos, tarih yazımcılığında övgüye de yer ayırır. Yapılan güzel işlerin elbette övülmesi, yüceltilmesi gerekir. Ama bu övgünün dalkavukluktan ayrılması da gerekir. Bu da övgünün hak edilmesi, sırası gelince ve yapılan güzel işlerin gelecek kuşakların bilgisine sunulması şeklinde olması gerekir. Övgüyü dalkavukluk, eğlendirme, hoşa gitme düşüncesi ile tarih yazımcılığına sokanların yanlış bir iş yaptıkları görülür. Onlar bu hareketlerinden dolayı doğrulardan ve gerçeklerden uzaklaşarak kurmaca bir dünya içine girerler. Eğlendirmek, hoşça vakit geçirmek için tarih yazılmaz ve okunmaz. Tarih yazımcılığı yalnız ve yalnız hakikate, doğruya, gerçek ve asıl olana yönelir. Bir anlatım güzel olursa bunda da bir sakınca olmaz. Lukianos bunu güreşçinin gücüne fiziksel güzelliğin de eklenmesine benzetir ve bunda bir beis görmez. Ama anlatım güzelliğini sağlama adına hayali, fantezi, eğlendirici anlatımlara başvurmak, tarih yazımcılığının hakikat anlayışıyla bağdaşmaz.

Lukianos, kendi zamanının tarih yazımcılığı anlayışına karşı çıkar. Bu tarih yazımcılığı anlayışı tarih yazımını eğlendirici, hoşlanma duygusunu geliştirici bir tür olarak görür. Diğer anlayış ise tarih yazımcılığını eğitici öğretici tarih anlayışı olarak ortaya koyar. Kendi zamanındaki tarih yazım anlayışı başlıca bu iki anlayışta kaynağını bulur. Lukianos, bu yaygın anlayışa karşıdır. Eğlendirici tarih yazımı anlayışı, gerçeklere bağlılık kaygısı gütmez. Onun amacı hoşa girmek, eğlendirmektir. Bunun içinde "övgüyü" öne çıkarır. Eğlendirici tarih, övgücü bir tarihtir. Övgü okurları çeksin, sarsın amacı güdülür. Bu da gerçeklerden uzaklaşma ile sonuçlanır. Övgücü tarih, gerçeklerden uzaklaşmış bir tarih anlayışıdır. O olayları aslına bağlı bir şekilde anlatma amacı gütmez, yaptığı övgülerle hoşa gitmek, eğlendirmek ister. Ancak hem güzel bir anlatım, hem hoş bir ifade, hem eğlendirme, hem de gerçeğe bağlılık bir arada olursa bu da iyidir. Önemli olan gerçektir, hakikattir, doğruluktur. Tarih anlatımınsa esas olan budur. İnsanları eğlendirmek ve hoşça vakit geçirmelerini sağlamak için yazılan tarih kitapları, doğruyu anlatmaktan uzaklaşırlar ve aşırı övgülere yer verirler. Lukianos'a göre, bir nesneyi güzel kılan şey, o nesnenin kendine özgü yapısıdır; o ancak kendi doğası içinde güzel olabilir (Lukianos, 1999: 390). Kendi doğası dışına çıkıp bir güzellik aradığı zaman gülünç olur. Tarihin doğasındaki güzellikte uygunluktadır. Eğer anlatı olup bitenlerle uyuşuyorsa, o tarih anlatımı güzeldir, hakikate uygundur. Eğlenceye ve hoşlanma duygusunun tatminine yöneldiğinde kendi doğasından uzaklaşarak bir şiire, efsaneye, mitolojiye dönüşür. Bu uyduruk tarihler, tarihin doğası dışında kalırlar. Doğruyu hiçe<sayıp bir takım kahramanlıklar uydurmak, tarihin doğası içinde yer almaz, olsa olsa şiirin, efsanenin doğası içinde yer alır.

Peki tarihçiler bunu niçin yaparlar? Bir takım insanları, yapmadıkları kahramanlıkları onlara atfederler? Neden bazı kişileri göklere çıkarırlar, gerçek olup olmadığını düşünmeden hayali tarihler ve olaylar uydururlar? Bunun cevabı tarihi, geçmişte olup bitenleri doğru bir şekilde anlatmak değil, kendilerine gelecek aramaktır, çeşitli ihsanlara kavuşmaktır. Böylece tarihi değil, kendi çıkarlarını düşünürler.

Lukianos kendi eleştirisini somut örneklere dayandırır. Bazı örneklerden giderek kendi zamanının tarih yazımını ele alır. Bu eleştiri örneklerinden ilki tarih yazımının görkemli örneklerinden Thukydes'i örnek alanlar, hemen her şeyi ile onun kitabını ve söyleyiş biçimini öykünenler. Lukianos bu bir taklit içine girenleri eleştirir. Bunun olası nedeni özgün olamamaları ve öykünme nedeniyle anlattıkları savaşların ve olayların kendilerine özgü yönlerini kaçırmalarıdır. Lukianos'un eleştiri örneklerinden biri de tarihsel olayları günü gününe yazma girişimidir. Onun eleştirdiği husus günü gününe olayları kayıt altına alma değil, bu işlemde kullanılan dilin bayalığıdır. "Öyle bayağı bir dille yazılmış ki, bir erin, bir işçinin, yahut orduya katılmış bir satıcının kaleminden çıkmış sanırsın." Lukianos, tarih yazımında, bir yazı dilinin kullanılması

gerektiğini düşünür ve önündeki örneği "sokak dili" ile yazdığı, abartılı, bayağı söyleyişlere yer verdiği için eleştirir. Ayrıca bir başka eleştiri nedeni de, esere verilen addan dolayıdır: " *Altıncı Mızraklılar Alayı Hekimi Kallimorphos'un Parth Savaşları Tarihleri* gibi bir başlık çok abartılı bir niteliktedir (Lukianos, 1999: 393). Bu hekimin tarihi hekimlerin yazması gerektiği yönündeki görüşünü de alaylı bir dille eleştirir. Bir başka örnek de, Lukianos'un ismini vermekten kaçındığı bir filozof tarafından yazılan tarihe ilişkindir. O da tarihin filozoflar tarafından yazılabileceği konusu üzerinde durur.

Sonuç

Tarih ve bilim konusu, bir epistemoloji, dil ve gerçeklik sorunudur. Tarihin bir bilim olup olmadığı, modern algıya ait bir sorundur. Tarihin bilim olarak olanaklılığı, modern bilimle birlikte sorgulanmaya başlanmıştır, ancak tarihin bilgi değeri, çok eskiden beri filozofların gündeminde olmuştur. Filozoflar tarihsel bilginin değeri konusunda düşünmüşler ve sorgulamışlardır. Bunun sorgulanmasının temel sebeplerinden biri insanın kendi kökeni hakkındaki merakı, diğeri de kutsal kitapların insanın kökenine ve insanlık tarihine sürekli atıflarıdır. Bu anlamda onlar bir varlık, bilgi ve değer anlayışı getirmişlerdir. Tarihsel bilginin gerçekliği, metodolojisi, elde edilme yöntemleri üzerindeki, tartışmalar, modern dönemde tarihin bir bilgi alanı olarak ortaya çıkmasıyla birlikte olmuştur. Daha önce bir edebi yazım biçimi olarak algılanmıştır; insanlara ibret veren, bilgi veren ve kısmen de onları eğiten, duygulandıran ve eğlendiren.

Lukianos, tarih ve edebi,yat ilişkisini sorguladığıı bu kısa metninde tarih ve edebiyat konusunda evrensel bir konuyu ele alır. Temel sorun, bir tarih çalışmasının ne kadar edebiyat, ne kadar tarih olacağıdır. Görünen o ki, Lukianos, her ikşisi ayrı türler olarak kabul etmekte, tarih yazımcılığını edebiyat yazımcılığından ayırmakta, ama kendi zamanının özgücü tarih yazarlarını da tarihçiden çok kendi imgelem güçlerine dayalı olarak yazan şairler olarak görmektedirler. Hakikati dile getirmek gerçeği ifade etmek ve aydınlatmaktır. Bu açıdan söylendiğinde imgelem dünyasına dayalı olarak yazan tarihçiler gerçeği aydınlatmak, görünür kılmak yerine onu örtmek ve zamanın derinliklerine gömmekten başka bir iş yapmazlar.

Lukianos, bu metninde, edebiyat olarak tarihle, o dönemde her ne kadar ayrımı öne çıkarılmasa da bir bilim olarak tarihi bir birinden ayırmak ister. Edebiyat olarak tarihte, kurgulara, tasarımlara yer verilebilir. Çünkü onun amacı bir gerçeği anlatmak, bir gerçeği ortaya koymak değil, kurgusal bir eser ortaya çıkarmaktır. Tarih yazımcılığında ise durum farklıdır. Tarih yalnız gerçekleri yazmalıdır. Gerçeğe uygun düşmeyen övgü ve yergiler tarih değil olsa olsa kurgusal bir çalışma olabilir.